

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Miroslav Brdička

Brachystochrona či brachistochrona?

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 17 (1972), No. 4, 204

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138956>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1972

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Brachystochrona či brachistochrona?

Chtěl bych zde uvést, navazuje na příspěvek [1] LUDOVÍTA ČÁPKY *Brachystochrona* v prvním čísle letošního (XVII) ročníku *Pokroků*, jednu gramatickou poznámku s trochou historické příchuti vztahující se k tomuto slovu.

Kdo neprošel, hlavně asi během středoškolských studií, „výcvikem“ v latině či dokonce řečtině, vždy stojí před problémem, jak slovo latinského či dokonce řeckého původu buď psát, nebo vyslovovat. A k řešení dilematu uvedeného v nadpise chtěl bych uvést jednu vzpomínku. Jde o to, má-li být v uvažovaném slově *y* či *i*. Stojí za to se nad tímto problémem vůbec rozmýšlet? Bude náš život plnější a košatější? Nepatří tato záležitost do skupiny těch, které je dobře řešit mávnutím rukou?

Má znalost řečtiny se prakticky omezuje na znalost většiny písmen řecké abecedy (neříkám to s uspokojením, je to jen konstatování). Nemohu si již vzpomenout, na základě kterých pramenů či autorit jsem ve svém skriptu [2] z r. 1954 uvedl: Problém brachistochrony (řecky brachistos je superlativ od brachys = krátký a chronos = čas). Vzpomínám si však velmi dobře, že někdy kolem r. 1955, když jsem fungoval jako vědecký redaktor TRKALOVY *Mechaniky* [3], jsem prof. Trkala upozornil, že v HOSTINSKÉHO *Mechanice* [4] je psáno „brachystochrona“, zatímco prof. Trkal má měkké *i*. Prof. Trkal mi odpověděl, že jeho způsob psaní je správný. Očekáváje tuto odpověď, měl jsem připraven *Ottův slovník naučný* [5], kde je uvažované slovo rovněž uvedeno s *y*. Tehdy mně prof. Trkal odpověděl větou, kterou si dodnes pamatuji: „Milý příteli, mne učil v Litomyšli řečtinu profesor Vaňorný“. Poněvadž šlo o uznávaného překladatele Homéra, souhlasil jsem s uspokojením s brachistochronou.

I když L. Čápka je, pozorný např. při uvádění jména Leibniz (připomeňme si, že na pozvánce ČSAV při Leibnizově světovém výročí bylo uvedeno nesprávně Leibnitz!), jeho výrok „grécky: bráchystos = najkratší“ není správný, neboť v originále je „jota“, jak mi bylo od řečtinářů potvrzeno (dovolávali se např. *Passowova řeckého slovníku*) a jak i uvádí ve své knize prof. Trkal.

Pravděpodobné vysvětlení mi poskytla *Encyclopaedia Britannica* 6, kterou mám náhodou po ruce. Zde se uvádí, že v angličtině a němčině je „Brachistochrone“, zatímco ve francouzštině se připouští jak jeden, tak druhý způsob psaní. Zapomněli jsme, že u nás byla klasická gymnasia, nebo je pro to *y* ještě jiné vysvětlení?

A tak i když se setkávám v naší literatuře častěji s brachystochronou ([7]), vždy při takové příležitosti letí mé poděkování prof. Vaňornému a ujištění prof. Trkalovi, že i v tomto jako v řadě jiných případů šel na kořen věci.

Miroslav Brdička

Literatura

- [1] L. ČÁPKA, *Brachystochrona*, *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, 17 (1972), číslo 1, str. 37.
- [2] M. BRDIČKA, *Základy analytické mechaniky*, SPN, Praha 1954, str. 19.
- [3] V. TRKAL, *Mechanika hmotných bodů a tuhého tělesa*, Nakladatelství ČSAV, Praha 1956, str. 346.
- [4] B. HOSTINSKÝ, *Mechanika tuhých těles*, Nákladem JČMF, Praha 1924, str. 241.
- [5] *Ottův slovník naučný*, IV. díl, J. Otto, Praha 1891, str. 549.
- [6] *The Encyclopaedia Britannica*, XIV. vyd., Vol. 6, London—New York 1929, str. 896.
- [7] K. REKTORYS A SPOLUPRACOVNÍCI, *Přehled užité matematiky*, SNTL, Praha 1963, str. 845; L. E. ELSGOLC, *Variační počet*, z ruštiny přeložil RNDr. T. Gál, SNTL, Praha 1965, str. 9.